

Науковці підходять до вивчення проблеми самоосвіти з різних позицій: як до цілеспрямованої самостійної діяльності людини з вибору тематики, часу і засобів роботи; як до організації самоосвітнього читання і виявлення читацьких інтересів; як до виявлення обумовленості самоосвітньої діяльності в різних соціально-професійних групах суспільства; як до інструменту підвищення знань, умінь, навичок, потрібних для виконання професійних обов'язків; як до перекваліфікації спеціалістів в умовах соціально-економічних змін та як до засобу професійно-посадового росту; як до процесу індивідуального пізнання світу, засобу самореалізації суб'єкта в пізнавальній діяльності; як до результату культурно-історичного, соціального досвіду, пізнавальної, духовно-практичної діяльності суб'єкту самоосвіти і його зв'язку з об'єктом самоосвіти як носієм інформації; як до універсальної характеристики внутрішнього світу людини, її активного відношення до навколишнього середовища. Отже, професійна діяльність вчителя передбачає безперервну самоосвіту, яка є складовою професійного самовдосконалення.

Перспективи подальших розвідок цього напрямку вбачаємо в дослідженні проблеми готовності до самоосвіти майбутнього вчителя.

Список використаних джерел.

1. Бурлука О. В. Самоосвіта особистості як соціокультурне явище : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 17.00.01 17.00.01 – "Теорія та історія культури" / О. В. Бурлука. – Харків : 2005. – 16 с.
2. Ганченко І. О. Развитие личности педагога в системе непрерывного профессионального самообразования : дисс. ... доктора пед. наук : 13.00.01. / Ганченко Игорь Олегович. – Краснодар, 2004. – 342 с.
3. Глазкова І. Я. Компетентність майбутнього вчителя у запобіганні та подоланні педагогічних бар'єрів: монографія / Ірина Яківна Глазкова. – Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2013. – 416 с.
4. Громцева А. К. Формирование у школьников готовности к самообразованию: учеб. пособ. [по спецкурсу для пед. ин-тов.] / Ангелина Константиновна Громцева. – М. : Просвещение, 1983. – 144 с.
5. Данилова Н. Н. Физиология высшей нервной деятельности : учебник / Н. Н. Данилова, А. Л. Крылова. – М. : Учебная литература, 1997. – 432 с.
6. Кочетов А. И. Педагогическая диагностика в школе / А. И. Кочетов, Я. Л. Коломинский, И. И. Прокопьев; [под ред. А. И. Кочетова]. – Минск : Народнаясвета, 1987. – 223 с.
7. Оконь В. Введение в общую дидактику / Винценты Оконь [пер. с пол. Л. Г. Кашкуровича, Н. Г. Горина]. – М. : Высшая школа, 1990. – 382 с.
8. Райский Б. Ф. О некоторых закономерностях процесса самообразования / Б. Ф. Райский // Формирование у учащихся стремления к самообразованию. – Волгоград : ВПИ, 1976 – С. 10 – 14.
9. Солдатенко М. М. Теория і практика самостійної пізнавальної діяльності : монографія / Микола Миколайович Солдатенко. – К. : Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. – 198 с.
10. Чернігівська Н. С. Підготовка майбутнього вчителя іноземної мови до самоосвітньої діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти" / Н. С. Чернігівська. – К. : 2011. – 20 с.
11. Шапошнікова Л. М. Розвиток ідей про самоосвіту школярів в історії вітчизняної педагогіки (кінець XIX - поч. XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 – "Загальна педагогіка та історія педагогіки" / Л. М. Шапошнікова. – Житомир : 2007. – 19 с.

УДК 378.147

М. М. Хрупало

ЗАРОДЖЕННЯ ПЕРЕДУМОВ ФОРМУВАННЯ СКЛАДОВИХ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ З ТИЛОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗА ЧАСІВ СЛОВ'ЯНСЬКИХ ПЛЕМЕН ТА КИЇВСЬКОЇ РУСИ

Анотація. У статті розглядається процес зародження передумов формування складових професійної компетентності фахівця з тилового забезпечення за часів слов'янських племен та Київської Русі. Використано історико-аналітичний метод і метод теоретичного аналізу в галузі військових аспектів загальної історії та загальної і вітчизняної військової історії з метою вивчення питання зародження й розвитку вектору постачання й забезпечення військ, доповнено сутність понять «народне ополчення», «князівська дружина», «боярська дружина», «старша дружина», «молодша дружина», «професійна компетентність фахівців тилу» з орієнтацією на прогноз подальшого якісного результату процесу формування професійної компетентності майбутніх офіцерів тилу засобами проектної діяльності.

Ключові слова: «народне ополчення», «князівська дружина», «боярська дружина», «старша дружина», «молодша дружина», «професійна компетентність фахівців тилу».

Hrupalo N. Birth Of Preconditions Of Forming Of Competence Of Professional Of A Competence Of Specialist Of Rear Guaranteeing During The Times Of Slave Tribes And Kievan Rus

The article examines the process of birth of preconditions of forming of competence of professional of a competence of specialist of rear guaranteeing during the times of slave tribes and Kiev Rus for perspective of further inculcation of project activity in the process of forming of preconditions competence of future officer of rear. Its task is learning the heritage of fundamental problem-search and practical research in the field of general and native military theory concerning the question of the development of professional status of specialists of rear for exposing the essence and the peculiarities of mentioned military component. It is used historical, analytical method and metod of theoretical analysis in the field of military aspects of general history and general native military history with the aim of learning the question of birth and development of vector of supplying and guaranteeing of troops it is added the essence of notions «people's home guard», «prince's troop», «boyar's troop», «chief troop», «junior troop», «professional competence of specialist of rear» with the orientation on the forecast of further qualitative result of the process of forming of professional competence of future officer of rear by means of project activities. The novelty of research is on outlining in the historical context birth of preconditions of forming of components of professional competence of a specialist of rear guaranteeing and demonstration of their practical direction.

Key words: people's home guard, prince's troop, boyar's troop, chief troop, junior troop, professional competence of specialist of rear.

Звернення до історії завжди допомагає краще побачити сьогоднішній день. У сучасному періоді усвідомлення незворотності демократичних змін, що відбуваються в суспільстві, нова філософія освіти ще тільки формується. Для визначення найбільш правильного вектора її подальшого розвитку на початку третього тисячоліття, на нашу думку, важливим є переосмислення й використання історичної спадщини. Отже, зосередження уваги на історії питання тилового забезпечення як ретроспективний погляд на зародження й розвиток передумов формування складових

професійної компетентності фахівця з тилового забезпечення, з нашої точки зору, можна визначити актуальними.

Фундаментальними, проблемно-пошуковими та прикладними дослідженнями в галузі загальної та вітчизняної військової історії опікувалися Буссов К., Зедделер І., Зотов Р., Ісаєв А., Іссерсон Г., Коржкін В., Михайлов І., Мальгін Т., Ржешевський О. та ін. Питання підготовки фахівців військової справи досліджували Барабанщиков А., Вельський К., Герасимов М., Дунаєв К., Луков Г., Платонов К., Сальников І. та ін. фахівці й працівники в галузі військової педагогіки, психології та методики викладання.

Однак, саме недостатня визначеність проблем військової історії, зокрема історичного аспекту тилового забезпечення Збройних Сил зумовила вибір теми нашої статті. Метою дослідження є висвітлення питання зародження передумов формування складових професійної компетентності фахівця з тилового забезпечення для перспективи подальшого впровадження проектної діяльності у процес формування професійної компетентності майбутніх офіцерів тилу. Завданням її є вивчення спадщини фундаментальних, проблемно-пошукових та прикладних досліджень в галузі загальної та вітчизняної військової історії щодо питання розвитку професійності фахівців тилу для розкриття сутності й особливостей означеної військової конструкції. Використано історико-аналітичний метод і методтеоретичного аналізу в галузі військових аспектів загальної історії та загальної та вітчизняної військової історії з метою вивчення питання зародження й розвитку вектору постачання й забезпечення військ, доповнено сутність понять «народне ополчення», «князівська дружина», «боярська дружина», «старша дружина», «молодша дружина», «професійна компетентність фахівців тилу» з орієнтацією на прогноз подальшого якісного результату процесу формування професійної компетентності майбутніх офіцерів тилу засобами проектної діяльності. Новизна дослідження полягає у висвітленні в історичному контексті зародження передумов формування складових професійної компетентності фахівця з тилового забезпечення та показі їх практичної спрямованості.

Протягом тисячолітньої історії Української держави «пріоритетними в діяльності її влади й урядів залишалися питання забезпечення захисту та безпеки країни, які вимагали розвитку і зміцнення збройних сил» [6, с. 9]. Ефективній організації, керівництву та веденню господарства згідно статутів, наказів і положень, що безпосередньо впливають на службу, бойову підготовку персоналу, його моральний стан і дисципліну, з нашої точки зору, в значній мірі сприяє обізнаність фахівця тилового забезпечення з деякими історичними передумовами формування складових професійної компетентності спеціалістів вказаного профілю.

Федик О. зазначає, що «необхідність здійснення деяких завдань матеріального забезпечення, а, отже, і потреба у відповідних силах та засобах для цих цілей з'явилась ще в армії рабовласницьких держав. Однак для створення регулярних армій не існувало господарства в сучасному його розумінні» [7, с. 7].

Услов'янських племен слова «полк» і «військо» означали народ. У разі серйозної військової небезпеки практикувалося залучення до військової справи народних мас – «воїв» (народного ополчення), що організовувалося в полки. Чернов А. зауважує, що «походження полку пов'язано з військовою організацією народу, відомою під ім'ям десятикового. Всі члени роду або племені, здатні носити зброю, а пізніше доросле населення міста і прилеглої області становили «тисячі» на чолі з воєначальником – тисяцьким. Тисяча ділилася на сотні, якими командували соцькі, сотня – на десятки зі своїми десятниками. Вся ця військово-народна адміністрація була виборною. Така найбільш проста організація збройних сил спостерігається і в інших народів на певному щаблі їх суспільного розвитку» [6, с. 10].

«У стародавні часи турбота про захисників «здійснювалася в рамках сформованих сімейних і племінних відносин, а також у якості благодійності» [3, с. 6].

Отже, до часу появи перших князів на Русі вже існувала готова військова (десятькова) організація слов'янських племен, тилове забезпечення якої мало характер благодійності й носило сімейно-племінний характер.

Дружини, що супроводжували племінних князів у походах, почали існувати ще задовго до появи Київської

держави. Утворення військової демократії, яку вони пристосовували для зміцнення своєї влади, стало початком поступового підпорядкування військово-народної організації державній владі.

З приходом варягів у середню течію Дніпра на землях поляну другій половині IX ст. виникла сильна держава, що заявила про себе походом на Царгород й укладенням першого міжнародного договоруз греками, змусивши Візантію в 912 р. визнати її рівноправним суб'єктом міжнародно-правових відносин Величезною заслугою перших князів було об'єднання розрізнених племен (поляни, дреговичів, сіверян, чудів, словен та ін.) навколо загального політико-адміністративного центру в досить короткий історичний період. Вже за часів Олега всі слов'яни, що увійшли до створеного ним племінного союзу, перестали платити принизливу данину хозарам. «Успіх цієї об'єднаної політики забезпечили не тільки ретельно продумані дипломатичні акції, а й могутність війська» [1].

Утворення Київської Русі сприяло значному зростанню й посиленню значення дружин. Такі назви збройних сил як «рать», «вой», «воїнство», «військо», «сила», «полки» відомі за літописними джерелами з часу заснування держави. «За своїм класовим складом та організацією збройні сили не були єдиними й склалися в основному з двох частин: князівських і боярських дружин та народного ополчення» [6, с. 11].

Спочатку князі дружини, які склалися з старших (найстаріших) і «младших» (молодших) дружин, фактично були гвардією, що охороняла князя. Однак пізніше старші дружинники (княжі мужі, бояри) стали найближчими радниками князя, тобто своєрідним дорадчим органом при ньому, що разом з ним вирішували («думали») питання державного управління й без ради з яким князь не скоював ніяких дій. У мирний час із складу старших дружинників призначалися намісники (управителі) й волостелів отримані від князів міста й волості для управління та годування, яку розуміло грошові та натуральні побори з населення в їх особисту користь. Під час війни з них формувалася командний склад: вєводи окремих загонів або всього військо. Під час походів старші дружинники виконували роль військової ради, збираючись у князя для визначення способів ведення війни, складання планів військових дій, умов миру тощо, виконуючи в таких випадках роль військової ради.

Дружиною князя, у повному розумінні слова, і його особистою охороною були молодші дружини, «відомі під ім'ям «гридьба», «отроки», «дитячі», пізніше – «діти боярські», «дворяни» [6, с. 15]. Виконуючи в мирний час роль домашніх слуг і найближчих помічників, молодші дружинники супроводжували князя в «полюддя» для збору данини, а пізніше були збирачами податків. «На відміну від бояр молодші дружинники несли рядову ратну службу самі. Про внутрішню організацію дружин джерела не дають ніяких відомостей» [6, с. 16].

Отже, політичною і військовою опорою київських князів була дружина.

Дружинники-бояри – які з'являлися на службу до князя зі своїми дружинами – боярські дружини, відомі за збереженими джерелами з X ст. Положення старшого дружинника визначалося не тільки особистою бойовою досвідченістю, а головним чином якістю приведеної у вигляді власної боярської дружини збройної сили (отроки, діти). Будучи особливими загонами у княжому війську, боярські дружини не змішувалися з князівською дружиною й не залежали від князя.

Отже, боярські дружини також являли значну збройну силу.

На думку Євтушенко В., «кожне військо формування, вирушаючи в більш-менш тривалий похід, в першу чергу, потребує тилове забезпечення. Дуже часто саме від

злагодженої роботи тилових служб залежить і успіх походу, і результат битви» [2].

На жаль, у відомих літописах інформація щодо вирішення питань тилового забезпечення дружин перших київських князів відсутня, однак поняття обозу відомо з давніх часів.

Ймовірно, через відсутність спеціального обозу все необхідне для приготування їжі варяги возили на човнах. Використання важких чотириколісних возів практикувалося зрідка, при сухопутному русі. Поняття «обоз» («товари», «підводи», «стани», «колимаги») до лексики княжого війська ввійшли пізніше й розуміли певну конструкту, а саме: вози з продуктами й наметами, на які складалося важке озброєння (обладунки та зброя), що обов'язково рухалися попереду війська на якійсь відстані під охороною деякого числа воїнів. Вказане підтверджується у літопису «Повесть временных лет» та спогадами Володимира Мономаха щодо епізоду про несподівану зустріч з ворогом – половцями, а саме: «ми з радістю з ними б воювали, та ось зброю вислали вперед на підводах» [2].

Хоча на утримання дружини виділялася певна частина княжих доходів, що надходили від данини, військової здобичі, торгових мит тощо, однак, прожиток і проживання князівської дружини протягом усього зимового періоду, коли військових дій не велося, забезпечувалися населенням підвладних Києву територій.

Обов'язок для населення, особливо селян, постачати до війська підводи й візки – «везти повоз» – сформувався за часів князя Володимира. Нерідко вози й сані використовувалися також для перевезення війська у зимово-весняний період (у 1111 р. ранньою весною військових везли на снях, взимку 1146 р. під час походу на Галичину дружина Всеволода Святославовича пересувалася на возах і снях).

Хоча кожне велике військо мало свій обоз, проте критерії формування його складових поки що не визначені. Практикувалося використання різних конструкцій, а саме: колимаги, чотириколісні варязькі вози старого типу та легкі двоколісні вози степових племен, татарські підводи, що називалися возами та ін. Євтушенко В. зазначає, що невеликий за обсягом обоз русичів був не дуже великим, але, «збираючись у похід, потрібно було забезпечити військо всім необхідним, так як в степу, часом, нічого роздобути було не можна. У першу чергу запасалися борошном або «брашною», в'яленим м'ясом, сушеною рибою, фуражем для коней (вівсом). При обозі повинна була бути похідна кузня, щоб підкувати коней або полагодити зброю, теслярські приналежності для наведення мостів і пристроїв доріг, якийсь запас сухих дров для вогнищ, котли для приготування їжі, постільні приналежності, барила з вином тощо. За найскромнішими підрахунками одна підвода (віз, «телега») могла вміщати запас продуктів та іншого товару не більше, ніж для забезпечення 4-х осіб протягом місяця» [2]. У разі нестачі провіанту частину війська відправляли на пошуки їжі, що передбачало звичайний грабіж населення.

При зупинці війська обоз грав роль табору. «Стати товарами», «поставити товари», «стояти товарами» означало зупинку і встановлення возів у певному порядку – кільцем з наметами у середині для огорожі й оборони від раптового нападу. При тривалій облозі на сприятливому місці зводилися більш довготривалі споруди «істби» (дома) і табірносисився валом. Якщо довготривалого походу не передбачалося, то у разі планування раптового нападу на ворога у незначній відстані – короткочасного походу, що називався виїздом – обоз не брали, обмежуючись продуктивним запасом кожного воїна на кілька днів. Напад на ворожі обози й тили противника, а іноді й на його землі, крадіжки продовольства та худобиздійснювала легка кіннота, яка перейняла власну тактику половців. Переслідування ворога, захоплення полонених, ловля

коней, збирання здобичі тощо покладалися на кінних лучників.

Озброєння воїнів відповідало рівню свого часу. «В бою застосовувалися обоюдогострі мечі, шаблі, довгі і короткі списи (сулиці або дротики – металеві списи), сокири, рогатини, дерев'яні луки зі стрілами, ножі. Із захисного озброєння вояки мали кольчуги, шоломи-шишаки і щити. З розвитком ремісничого виробництва зброя вдосконалюється і стає більш різноманітною: збільшилася кількість мечів, отримують більш широке поширення шаблі, бойові «топори-сокири» [6, с. 37]. З часів Святослава й Володимира під час бою поряд з ручною зброєю починається використання особливих металевих знарядь – «пороків» – прообразів майбутньої артилерії.

За родом служби військо поділялося на кінноту і піхоту, тобто кінні та піші загони, які входили до складу війська як з перших походів київських князів, так і пізніше. Не зважаючи на те, що велику частину війська і головну бойову силу слов'ян-русів в річкових битвах та походах по Чорному морі складали піші загони, під час бою простежувалася й тісна взаємодія кіннотою, яка іноді билася і в пішому строю, що сприяло не тільки при облозі й обороні міст, а й успішній боротьбі зі степовими кочівниками та західноєвропейськими лицарями.

Отже, з нашої точки зору, в період появи і розквіту Київської Русі, функціями тилового забезпечення були: забезпечення зброєю та умовами проживання князівських дружин у періоди військових дій, так і в час коли військових дій не велося; організація через постачання до війська підвод й візків, супроводження дружин у походах обозами, «поставлення товару» під час зупинок, при тривалій облозі – істб та обнесення таборів валом; у разі короткочасних походів – забезпечення продуктивним запасом кожного воїна на кілька днів; участь у вирішенні питань провіанту й нагородження дружинників; піклування про кінноту.

Земельні пожалування і служба при княжому дворі за часів феодалних відносин зумовили не тільки розпад дружинної організації, перетворивши характер взаємин між князями й старшими дружинниками-боярами на васальну залежність, а й соціальний склад дружинників та «сутність дружини в цілому. З кінця XII ст. князівські і боярські дружини відомі вже під ім'ям «дворів». До складу княжого «двору» входили і служиві бояри зі своїми дворами (княжий «двір» у широкому сенсі слова), які в окремих князівствах налічували кілька тисяч чоловік. Взаємовідносини між князями, їх боярами і вільними слугами (дітьми боярськими) визначалися особливими договорами, згідно якого бояри і слуги могли служити будь-якому князю за своїм розсудом [5, с. 152-153].

Отже, вищевказане військо не представляло серйозної сили для противника, так як було спроможне тільки підтримувати порядок всередині князівства, придушувати опір поневоленого населення й брати участь у мілких короткочасних міжкнязівських феодалних війнах.

Період феодалної роздробленості Київської Русі характеризується також і подальшим розвитком організації народного ополчення. Чернов А. вказує, що «полком називався всякий окремий загін озброєних вояків у вигляді ополчення князівства чи області, міської «тисячі» або окремої сотні. У цьому сенсі і княжий двір (дружину) можна назвати полком. Полком також називалося і ціле військо декількох князівств. Так як це військо складалося, як і ополчення князівства чи області, з кількох самостійних дрібніших за складом полків, чисельний склад полку не мав твердо встановлених меж.

Зміни в організації війська та його бойового порядку відбулися в період феодалної роздробленості. Розчленування на складові, що на той час отримали назву «полк», підвищувало маневреність і бойову силу військ, надавало можливість не тільки посилювати фланги за рахунок цен-

тру, а й значно полегшало командування усім військом. Перед боєм воїни «сполчались», тобто шикувалися в певному бойовому порядку (згідно полкам) [6, с. 15]. Побудова війська на полі бою у складі у складі трьох (центр і фланги) або п'яти полків (центр і розчленовані фланги) дозволяла здійснювати охоплення флангами супротивника і вести бій на його знищення.

У князівських й боярських дружинах та дворах більшість становили кінні воїни, народне ополчення мало і кінних, і піших воїнів. Характер служби ратників (кінної або пішої), які виступали в похід зі своєю зброєю, залежав від рівня їх матеріальної забезпеченості.

Велике самостійне значення дружину військових діяч унеможливило як їх чисельність, так і намаганнями князів зберегти свої дружини під час битв як особисту охорону на випадок переслідування зверненого у втечу противника.

Отже, «дружина-двір як постійна частина збройних сил була класовою опорою князя в управлінні князівством» [6, с. 16].

Хоча в народному ополченні перебували здебільшого ремісники та різні «чорні» люди, проте практикувалося і залучення до його складу інших груп населення міст – місцевих бояр зі слугами, купців тощо, а також сільського населення – смердів. Не зважаючи на недоліки, як то: слабку дисципліну, відсутність згуртованості тощо, часті скликання ополчень давали народу навички у ратній справі, достатні при тодішньому рівні військового мистецтва для успішної боротьби із ворогом [4, с. 188].

У період загальної військової небезпеки вирішальною силою в обороні країни, ядром війська, навколо котрого гуртувалися полки народного ополчення, були, безсумнівно, князівські та боярські дружини. Однак, воюючи в народному ополченні, яким ставали всі здатні носити зброю городяни, вірні сини Батьківщини зі зброєю в руках відстоювали рідну землю.

Отже, у період феодальної роздробленості, міста і волості займалися не тільки постачанням служивих людей, а й їх постачанням та озброєнням.

Таким чином, спираючись на вищезазначене, з нашої точки зору, можна вважати, що зародження й формування

передумов складових професійної компетентності фахівця з тилового забезпечення відбувалося саме з періоду слов'янських племен та Київської Русі. Вивчення історії збройних сил України надає можливість простежити вплив змін економічних і політичних умов країни на організацію української армії та висвітлити історичний аспект питання тилового забезпечення Збройних Сил і формування складових професійної майстерності фахівців вказаного профілю. Будучи одним з найважливіших органів Української держави, Збройні Сили разом з тим були і є носіями передового військового досвіду українського народу.

Подальші дослідження з проблем військової освіти, на нашу думку, доцільно проводити у напрямі вивчення питань розвитку майстерності постачання й забезпечення військ за часів Козащини.

Список використаних джерел:

1. Волков В. А. Ратные подвиги Древней Руси / В.А. Волков. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.overdrive.com/media/1494519/Ратные_подвиги_Древней_Руси. – Название с экрана.
2. Евтушенко В.Ф. Войско Древнерусского государства / В.Ф. Евтушенко // Журнал «Самиздат». – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://samlib.ru/e/ewtushenko_walerij_fedorowich/wojsko.shtml. – Название с экрана.
3. Корякин В.М. Военно-социальная работа в Вооруженных Силах Российской Федерации: теория, методика, правовое регулирование // В.М. Корякин. – М.: ГУВР, 1998. – 92 с.
4. Новгородская IV и V летописи // Полное собрание русских летописей. – Том IV. – Издание 1-е. Новгородские и Псковские летописи. – СПб., 1848. – 372 с.
5. Соловьев С.М. Сочинения: В 18 кн. Кн.1: История России с древнейших времен. Т.1-2 – М.: Голос, 1993. – 768 с.
6. Чернов А. В. Вооруженные силы Русского Государства в XV-XVII ст. – М.: Воениздат, 1954. – 224 с.
7. Федик О.Л. Развитие познавательной активности майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання фахових дисциплін : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (загальної школи та військово-спеціальні дисципліни)» / О.Л. Федик. – Хмельницький, 2010. – 20 с.

УДК: 378.147.091.33: 364 – 43 – 021.311

Р.В. Чубук

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ

Анотація. Важливою перевагою методу проєктів, як активного методу, є можливість розвитку творчих здібностей студентів. Мета статті: актуалізація уваги до методу проєктів, що сприяє підвищенню ефективності процесу професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. Завдання статті: визначити принципи, вимоги, фактори та етапи створення проєктів. Метод проєктів передбачає виконання студентами таких завдань, як: опрацювання великого об'єму інформації з конкретної дисципліни; формулювання проблеми та пошук варіантів її розв'язання під керівництвом викладача; самостійне обґрунтування теми тощо. Проєкт може передбачати теоретичне або практичне розв'язання проблеми. Обов'язковою умовою виконання цієї роботи студентом або групою є написання письмового звіту, в якому має бути: детально описана технологія логічно-послідовної реалізації моделі або завдань; обґрунтовано вибір запропонованого розв'язання проблеми та її реалізації; зроблено пояснення, посилання на інформаційні джерела тощо. Після закінчення роботи над проєктами, студенти презентують, обговорюють та захищають проєкти; проводиться аналіз та оцінка практичної значущості кожного проєкту. В статті охарактеризовано: основні вимоги до використання методу проєктів; фактори середовища, що сприяють досягненню бажаного результату; принципи проєктно-технологічного підходу; етапи взаємодії викладача і студентів під час створення проєктів. Використання методу проєктів у навчально-виховному процесі заохочує студентів до оволодіння професійними знаннями.

Ключові слова: проєкт, принципи, вимоги, фактори, етапи.

Chubuk R.V. Training of social workers using the method of projects.

Abstract. The most important advantage of this method is the ability to development of creative abilities of students. Purpose of the article to update the account to a method of projects, thereby increasing the effectiveness of the training of future social workers. Task articles: identify principles, requirements, factors and stages of writing projects. Project method provides realization of the following tasks by students: learning large amounts of information of a particular discipline; formulation of the problem and the search of its solution under the guidance of a teacher; independent justification of the topic, etc. The project can provide a theoretical or practical solution. Required condition of doing this work by a student or a group of students is to prepare a written report, in which the technology of logically gradual implementation of the model or tasks must be described in detail; the choice of the proposed solution of the problem and its realization must be justified; clarifications must be done; references to the infor-